

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В ПРАЦЯХ КИТАЙСЬКИХ НАУКОВЦІВ

DETERMINATION OF THE ESSENCE AND CONTENT OF NATIONAL SELF-CONSCIOUSNESS IN THE WORKS OF CHINESE SCHOLARS

У статті представлені погляди китайських учених на проблему формування національної самосвідомості особистості. Виділено причини значущості означеної проблеми в соціо-культурному просторі Китаю: поширення західних культурних, ідеологічних, етнічних ідей та стандартів, розширення мережі міжнародних економічних, наукових інститутів та організацій на території Китаю, загальний світовий освітній простір, які створюють певні проблеми для збереження національних цінностей.

Визначені фактори, які обумовлюють успішність процесу формування національної самосвідомості: зростання авторитету Китаю у світовій політиці та економіці, консолідація китайської нації задля подолання кризових явищ, труднощів, можливості соціальної інтеграції країни.

Автором представлено визначення поняття національної ідентичності, схарактеризовані погляди китайських учених щодо структури та змісту означеної категорії (культурну, історичну та політичну ідентичність).

Встановлено, що національна ідентичність розглядається передумовою формування національної самосвідомості.

Представлено визначення поняття «національної самосвідомості», як результат усвідомлення особистістю своєї причетності до певної нації, прояв активної позиції та готовності до захисту її інтересів та ідеалів, сприяння її розвитку та прогресу. Схарактеризовані складові національної самосвідомості: емоції та почуття, пов'язані із переживаннями та ставленнями до національної культури, історії; система знань про розвиток та становлення нації, її духовні здобутки; сукупність національних рис характеру; система національних цінностей; готовність діяти заради прогресу своєї країни, її національного самоствердження.

Автором визначені напрями розвитку національної самосвідомості молоді: поширення та популяризація зразків національної культури, мистецтва, сприяння підняттю престижу національної культури в суспільстві; наповнення змісту освіти національними сенсами, використання кращих зразків народної літературної, музичної творчості в освітньому процесі; заохочення молоді до вивчення історії своєї нації; систематичне проведення заходів національного спрямування; організація та проведення заходів із вшанування історичних дат та подій.

Ключові слова: національна ідентичність, національна самосвідомість, особистість, національна ідея, формування.

The article presents the views of Chinese scientists on the problem of forming the national self-awareness of an individual.

The reasons for the relevance of this problem in the socio-cultural space of China have been established: spread of Western cultural, ideological, ethnic ideas and standards; expansion of the network of international economic, industrial, scientific institutes and organizations on the territory of China; general global educational space. All this creates certain problems for the preservation of national values.

Factors determining the success of the process of formation of national self-awareness have been identified: growing authority of China in world politics and economy, consolidation of the Chinese nation to overcome crisis phenomena, difficulties.

The author presents the definition of the concept of national identity, the views of Chinese scientists regarding the structure and content of the specified category (cultural, historical and political identity) are characterized.

It has been established that national identity is considered a prerequisite for the formation of national self-awareness.

The definition of the concept of "national self-awareness" is presented, as a result of an individual's awareness of his involvement in a certain nation, the manifestation of an active position and readiness to protect its interests and ideals, promoting its development and progress.

The components of national self-awareness are characterized: emotions and feelings related to experiences and attitudes to national culture, history, traditions; the system of knowledge about the development and formation of the nation, its historical and spiritual achievements; a set of national character traits; system of national values; readiness to act for the sake of the progress of one's country, its national self-affirmation.

The author identified the directions of development of national self-awareness of youth: promoting the prestige of national culture in society; filling the content of education with national meanings, using the best examples of folk literary and musical creativity in the educational process; encouraging young people to study the history of their nation; systematic holding of events of national direction; organization and holding of events commemorating historical dates and events.

Key words: national identity, national self-awareness, personality, national idea, formation.

УДК 378.017.4:159.923.2
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.2.2>

Хоу Цзяньвей,
аспірант кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах побудови єдиного культурного, економічного, наукового, освітнього міжнародного простору, який визначається глобалізаційними та інтеграційними процесами, питання збереження національної

ідентичності та національної самосвідомості набувають особливого значення. Актуальність проблеми підсилюється складним соціально-політичними умовами функціонування нашої країни, коли саме існування національної державності виборюється в протистоянні військовій агресії. Отже, питання формування національної

самосвідомості молоді набувають статусу державної значущості та національної безпеки. Корисним є звернення до досвіду збереження національної ідентичності та формування національної самосвідомості в Китайській народній республіці. Ідеї національної значущості та культу власної країни були характерними для китайської нації протягом всієї історії її становлення. Сьогодні державна політика спрямована на побудову так званої «нової національної культури», як протидії ескалації західноєвропейських культурних стандартів та підвищення статусу національної китайської культури та традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема національної самосвідомості була предметом наукових інтересів багатьох науковців, окремі її аспекти розглядалися в контексті досліджень історії, культурології, етнографії, філософії. Знайшли певного розвитку деякі питання проблеми і її педагогічних дослідженнях. Так, формування національної самосвідомості учнівської молоді відображено в роботах В. Борисова, П. Горіховського, Г. Гуменюк, М. Давидюк, О. Колоської. І. Зайцева, О. Кін досліджували формування національної самосвідомості студентської молоді. Китайськими ученими вивчалися питання формування національної самосвідомості засобами народної культури, мистецтва – Худо Бол, Дун Мэйцзяо. У науково-педагогічному доробку У Фаньянь Сунь Вея, Чень Мао Жун, Гао Юнцзю, Сяо Біня увага приділялася сутності, змісту, особливостям становлення формування національної ідентичності.

Отже, незважаючи на широкий загальний науково-педагогічний досвід досліджень, питання сутності та змісту національної самосвідомості залишилися поза увагою науковців.

Мета статті: на основі вивчення та аналізу науково-педагогічного доробку китайських учених схарактеризувати сутність та зміст поняття «національна самосвідомість» особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасному науковому просторі Китайської народної республіки питання формування національної самосвідомості молоді визначаються пріоритетними. Вивчення та узагальнення наукової літератури, статистичних даних з означеного питання дозволило нам виділити основні причини значущості цієї проблеми, а саме:

1. Інтенсивна інформатизація та інтернетизація, яка охопила увесь світовий соціально-культурний, освітньо-науковий, комунікативний простір обумовила домінування західних культурних, ідеологічних, соціальних та етичних стандартів. Наслідком чого визначається тенденція нівелювання китайських національних цінностей.

2. Розширення мережі міжнародних економічних, промислових, наукових інститутів та

організацій на території Китаю, залучення китайців до їхньої діяльності створюють умови для соціалізації до їхнього культурного простору й впливають на національні культурні цінності громадян.

3. Загальний світовий освітній простір, що надає можливість громадянам Китаю отримувати освіту у вишах Європи та Америки, вийти навчальним закладам інших країн на китайський освітній ринок створює певні проблеми для збереження національних цінностей [1; 2; 3].

Слід зазначити, що успішне формування та розвиток національної самосвідомості молоді обумовлена низкою факторів, а саме:

1. Розвиток національної економіки, зростання авторитету Китаю у світовій політиці та економіці сприяють формуванню позитивного національного іміджу.

2. Політичні, економічні кризи, пандемії спричинили консолідацію китайської нації задля подолання труднощів, сприяли об'єднанню китайської нації.

3. Реформування політичної системи обумовили можливості соціальної інтеграції країни, підвищення статусу національної ідеї. Наприклад, згідно результатами міжнародного опитування громадської думки «Індекс національної довіри», що був проведений американським дослідницьким центром Pew Survey (2008 р.) 86% респондентів, громадян Китаю були задоволені напрямом розвитку країни. На 20% зменшилась кількість респондентів, порівняно із 2002 р., які вважають за необхідне вивчення англійської мови молодим поколінням, як гарантії досягнення успіху в сучасному світі.

Для змістовного вивчення сутності поняття національної самосвідомості, необхідно звернути увагу на поняття «нація», яке є базовим. Як зазначено в науково-педагогічній, соціологічній літературі, нація – це стабільна спільнота людей, сформована в ході історичного розвитку, що характеризується загальними мовою, культурою, звичаями, релігійним поглядами, психологічними та ментальними особливостями. Слід відмітити, що поняття «нація» більш широке, ніж «етнос». Наприклад, китайську націю об'єднує 56 етнічних груп [1; 2; 3].

Як було з'ясовано в ході дослідження, поняття «національна самосвідомість» часто використовують, як суміжне поняттю «національна ідентичність». Вважаємо за доцільне зупинитися на цьому понятті більш детально. У китайській науково-педагогічній літературі національна ідентичність тлумачиться, як усвідомлення громадянами своєї причетності до певної нації, є об'єктивним явищем в історичному поступі нації, визнання її культурних, ментальних особливостей. Так, на думку Хе Цзіньруй Янь Цзі поняття національної ідентичності містить дві складові:

1. Усвідомлення своєї причетності до певного сталого об'єднання певної національної групи та виокремлення її від інших національних груп.

2. Наявність цілісної системи моральних, духовних цінностей та культурних здобутків, притаманних виключно даній нації: мови, традицій, звичаїв, народних пісень та танців, обрядів, ритуалів, словесної творчості [2].

Лю Лі відзначає, що національна ідентичність об'єднує такі складові: культурну, історичну та політичну ідентичність [3].

У ході наукового пошуку було встановлено, що становлення національної ідентичності, як співвідношення людиною або групою людей із певною етнічною групою, яка характеризується спільною мовою, традиціями, звичаями, обрядами, територією, відбувалося у відповідності до історичного розвитку нації. У національній ментальності перші прояви національної ідентичності виражалися у форматі «свої-чужі», тобто усвідомлення своєї відмінності від представників інших націй, національностей за мовними, зовнішніми (колір шкіри, волосся, структура тулуба тощо) ознаками. Важливою складовою формування нації стала також й історія її розвитку та становлення. Історична боротьба за існування певної нації актуалізували у її представників рішучість, прагнення до обстоювання інтересів свого народу, нації, захисту рідної землі. З розвитком та формуванням історично-культурної спадщини нації, національна ідентичність стала пов'язуватися із більш широкою номенклатурою категорій, кожна із яких, наповнювалася більш глибоким національно-духовним сенсом [1; 2; 3; 4].

Як показало вивчення наукової літератури, національна ідентичність китайського народу проявляється на таких рівнях:

1. Національна ідентичність певної етнічної групи.

2. Національна ідентичність країни, держави, пов'язана з історією її формування та становлення, перспективами розвитку, отримання та здобуття національного суверенітету.

3. Національна ідентичність культурної спільноти, пов'язана із спільними традиціями, народною пісенною творчістю, звичаями, обрядами тощо [1; 3].

Цікавою є думка вчених щодо особливостей розвитку національної ідентичності, виокремлюються дві позиції з трактування означено процесу.

Примітивісти – вважають, що національна ідентичність притаманна будь якій етнічній групі або нації, яка пройшла певний еволюційний шлях розвитку, має свою історію, мову, культурні традиції.

Інструменталісти – вважають, що національна ідентичність виникає в результаті певних політичних, економічних, соціо-культурних процесів, які створюють умови для самовизначення та

консолідації певної нації, вибору власного шляху розвитку, власної системи цінностей, ідеалів та пріоритетів [2; 3].

Слід зазначити, що національна самосвідомість пов'язана із національною ідентичністю, яка виступає передумовою для її розвитку й проєктує усвідомлення власної національності на площину активних дій, реалізується в осмисленні національних інтересів, діяльності, спрямованій на їх підтримку та розвитку в суспільстві. Національна ідентичність та національна самосвідомість – це духовні зв'язки між людьми певної нації, які об'єднують та консолідують їх як носіїв певного національного світогляду, моделі поведінки.

Ми погоджуємося із більшістю науковців (Хуан Пінцін, Хе Цзіньруй Янь Цзі), які вважають, що національна самосвідомість ґрунтується на національно-генетичних характеристиках певного народу, спільній мові, релігії, культурі тощо. Так, Хе Цзіньруй Янь Цзі національну самосвідомість розглядає як усвідомлену приналежність до історичних та культурних традицій своєї нації, її моральним цінностям та ідеалам, віруванням, сприяння її розвитку, готовність діяти в її інтересах. Автор вбачає сутність національної самосвідомості в тому, що особистість підтверджує своє свідоме поважне ставлення до нації, держави, демонструє готовність захищати національний суверенітет та національну самобутність свого народу [2, с. 37].

Отже, ми розглядаємо національну самосвідомість як результат усвідомлення особистістю своєї причетності до певної нації, прояв активної позиції та готовності до захисту її інтересів та ідеалів, сприяння її розвитку та прогресу [3; 4].

На нашу думку, національна самосвідомість, як складна наукова категорія, об'єднує такі складові:

- емоції та почуття, пов'язані із переживаннями та ставленнями до національної культури, історії, традицій. Наприклад китайські науковці виділяють такі національні почуття: почуття національної солідарності, загальної долі своєї нації, «спільної честі та спільного позору» [1, с. 52];

- система знань про розвиток та становлення нації, її духовні здобутки. Особливого значення набуває знайомство із національною культурою, такими її формами та проявами, як: мова, релігія, звичаї, народні свята, традиції, зразки усної народної (казки, легенди, міфи) та пісенної творчості;

- сукупність національних рис характеру (працелюбство, наполегливість, доброта);

- система національних цінностей (повага до моралі, перевага колективних інтересів порівняно із особистими);

- готовність діяти заради прогресу своєї країни, її національного самоствердження [1; 2; 3].

Для розвитку національної самосвідомості запропоновано такі напрями:

1. Поширення та популяризація зразків національної культури, мистецтва, сприяння підняттю престижу національної культури в суспільстві.

2. Наповнення змісту освіти національними сенсами, використання кращих зразків народної літературної, музичної творчості в освітньому процесі.

3. Заохочення молоді до вивчення історії своєї нації.

4. Залучення молоді до вивчення релігії, культури, звичаїв та традицій кожної етнічної групи, що мешкає на території країни.

5. Систематичне проведення заходів національного спрямування (фестивалів, конкурсів, концертів, свят).

6. Організація та проведення заходів із вшанування історичних дат та подій.

Висновки і подальші перспективи. Отже, проблема формування національної самосвідомості визначається сьогодні надзвичайно актуальною, оскільки її вирішення забезпечить

збереження та розвиток унікальності національних ідей, цінностей китайської нації. Підґрунтям для розвитку національної самосвідомості особистості є сформована національна ідентичність, яка пов'язана із усвідомленням причетності до певної нації, її культурних, історичних та духовних здобутків. Подальші перспективи можуть бути пов'язані із порівнянням поглядів китайських та українських учених на проблему формування національної самосвідомості молоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. 奂平清. 全球化背景下的当代中国民族认同. 北京工业大学学报: 社会科学版, 2010年. 04期. 48-5页.
2. 贺金瑞 燕继. 论从民族认同到国家认同. 中央民族大学学报: 哲学社会科学版, 2008年. 第8期, 32-4页.
3. 刘莉. 全球化场域中中华民族文化身份与民族认同的建构. 思想战线, 2012年. 第02期, 17-24页.
4. Кін О. М. Система формування національної самосвідомості студентської молоді в процесі громадської діяльності : дис. ...докт. пед. наук, Старобільськ, 2021. 557 с.